

การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย

Integral household accounting for accounting wisdom under the sufficiency economy philosophy of community enterprises in Loei Province

อำภำพัธ์ วสันต์สกุล^{1*}, เมทยา อิมเอิบ²

Ampapath Wasunsakul^{1*}, Methaya Imerb²

¹ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹ Bachelor of Accountancy, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University

² Bachelor of Business Administration, Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University

Corresponding author's e-mail: am_lru@hotmail.com^{1}, machaya@gmail.com²

Received: June 03, 2025

Revised: June 28, 2025

Accepted: July 02, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของแนวปฏิบัติในการจัดทำบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย 2. เพื่อศึกษาทัศนคติ ปัญหา อุปสรรค ในการประยุกต์ใช้การบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย และ 3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่นำไปสู่การสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดเลย จำนวน 287 คน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลกระทบต่อแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือน ส่งผลกระทบต่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลกระทบต่อการสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสภาพปัญหาปัจจุบันการจัดทำบัญชีครัวเรือนในชีวิตประจำวันภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย

พบว่า ประสบปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจในขั้นตอนการจัดทำผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังขาดงบประมาณที่ใช้ในการบริหารงาน และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย สำหรับด้านทัศนคติ ปัญหา อุปสรรคของการประยุกต์ใช้การบัญชีครัวเรือน ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย โดยภาพรวมส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการจัดทำบัญชี และบางแห่ง มีบุคลากรที่ยังไม่เข้าใจในกระบวนการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง แนวทางการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย ควรเกิดจากความร่วมมือของแต่ละฝ่าย เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนฯ สามารถนำบัญชีครัวเรือนไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบูรณาการ, บัญชีครัวเรือน, ภูมิปัญญาทางบัญชี, เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This study aims to 1. examine the current state of household accounting practices under the sufficiency economy philosophy among community enterprises in Loei Province, 2. investigate attitudes, problems, and obstacles in applying household accounting based on the sufficiency economy philosophy among these enterprises, and 3. analyze and propose guidelines for household accounting that contribute to the development of accounting wisdom under the sufficiency economy philosophy for community enterprises in Loei Province. The sample population consisted of 287 community enterprises in Loei Province, employing both quantitative and qualitative research methods. The findings revealed that the sufficiency economy philosophy has a statistically significant positive impact at the 0.05 level on household accounting practices among community enterprises in Loei Province. Furthermore, household accounting practices influence the development of accounting wisdom, and the sufficiency economy philosophy significantly enhances accounting wisdom within these enterprises. Regarding the current problem in implementing household accounting under the sufficiency economy philosophy, the study found that community enterprises faced difficulties in understanding product development procedures, had an insufficient budget for operations, and struggled with product diversification. In terms of attitudes, problems, and obstacles, most enterprises reported limited time for maintaining accounts, while some lacked personnel with proper accounting knowledge. To enhance accounting wisdom under the sufficiency economy philosophy, the study suggests that each stakeholder collaboratively put effort into enabling community enterprises to effectively apply household accounting as a tool for improving their accounting systems.

Keywords: integration, household accounting, accounting wisdom, sufficiency economy

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตามบริบทในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งมีสถานการณ์ซึ่งไม่สามารถคาดการณ์ได้ เช่น วิกฤตการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด 19 (COVID-19) ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วและรุนแรงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนทั่วโลก สำหรับประเทศไทยในช่วงวิกฤตการณ์

โควิด 19 ระบบเศรษฐกิจได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นภาคการท่องเที่ยวและภาคการผลิต อีกทั้งธุรกิจหลายแห่งยังประสบปัญหาในเรื่องของการขาดสภาพคล่องทางการเงิน จนทำให้ไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ และต้องปิดกิจการไป โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นฐานรากของระบบเศรษฐกิจไทย ก็ประสบปัญหามากมายจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยกำหนดไว้เป็นวาระสำคัญระดับชาติ ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการรู้เท่าทันทางการเงิน (financial literacy) หรือการจัดการการเงินส่วนบุคคล เนื่องจากเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงทางการเงิน แนวทางในการรับมือกับความท้าทายทางเศรษฐกิจทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และธุรกิจขนาดเล็ก ในบริบทของการพัฒนา คือ การส่งเสริมความรู้ทางการเงิน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกระดับ แนวทางสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคมไทยให้สามารถก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างเข้มแข็งก็คือ การยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนใช้ความรู้ประกอบการวางแผนการตัดสินใจ โดยนำหลักการบัญชีมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรียกว่า “บัญชีครัวเรือน” ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงรายได้และค่าใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว ทราบถึงจำนวนเงินคงเหลือในแต่ละวัน สามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และรู้จักการวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดการประหยัดและการออมมากขึ้น (ธรรณชนก นิลมนิ และคณะ, 2558) ดังนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในการส่งเสริมความยั่งยืน และภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในประเทศไทย ซึ่งให้เห็นว่า “บัญชีครัวเรือน” เป็นเครื่องมือสำคัญในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในระดับบุคคลและชุมชน โดยช่วยให้เกิดการบันทึก วิเคราะห์ และวางแผนทางการเงิน เพื่อลดความเสี่ยงจากการขาดดุลและหนี้สิน

โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย คือ กลุ่มหนึ่งที่ยังคงยืนหยัดต่อสู้กับกระแสความเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอก ด้วยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี อันเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตในหลาย ๆ ด้าน เช่น กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง กลุ่มแปรรูปสมุนไพร กลุ่มหัตถกรรมจักสาน กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ชีสเคิล และกลุ่มผักปลอดภัย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคที่วิสาหกิจชุมชนเผชิญในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง เช่น การขาดความเข้าใจในกระบวนการ การยอมรับแนวคิด เวลาที่จำกัด และการขาดความรู้ในระบบบัญชีที่ถูกต้อง ยังไม่ได้รับการศึกษาในเชิงบูรณาการ เพื่อหาแนวทางแก้ไข ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นที่จะเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยการศึกษาเชิงลึกถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีผ่านการบูรณาการบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่พยายามนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต แต่ยังคงเผชิญกับความท้าทายในการนำบัญชีครัวเรือนไปใช้เพื่อการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของแนวปฏิบัติในการจัดทำบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาทัศนคติ ปัญหา อุปสรรค ในการประยุกต์ใช้การบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย
3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่นำไปสู่การสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 นี้ นับว่าเป็นแนวคิดสำคัญในการปฏิบัติตน โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน สำนักงานขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2557) ได้เผยแพร่นิยามความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากหรือน้อยเกินไป และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อจะสามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

แนวคิดเกี่ยวกับบัญชีครัวเรือน

บัญชีครัวเรือน เป็นการประยุกต์ทางการบัญชี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ทำบัญชีครัวเรือนสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เกิดการประหยัดและการออม สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างยั่งยืน บัญชีครัวเรือนเป็นบัญชีที่ใช้สำหรับบันทึกรายรับ รายจ่าย ซึ่งอาจจะเป็นรายรับ รายจ่าย ส่วนบุคคล หรือรายรับ รายจ่าย เป็นต้นทุนในการผลิตของธุรกิจขนาดย่อม เพื่อทำให้ผู้ประกอบการทราบถึงผลกำไรหรือขาดทุนจากการประกอบธุรกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางบัญชี

ปัจจัยด้านการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางการบัญชี (สุภัทธร ทีวีจันทร์, 2556)

- 1) การรับรู้และส่งเสริมองค์ความรู้ (knowledge recognition) หมายถึง การมีจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้ ความเข้าใจและเป้าหมายในทิศทางเดียวกัน เพื่อกระบวนการขับเคลื่อนที่เกิดประโยชน์สูงสุด
- 2) ทักษะปฏิบัติในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน (skill practice) หมายถึง ความสามารถด้านการจดบันทึกที่ละเอียดจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันได้อย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน
- 3) ทักษะการคิดหลักบัญชี (thinking system) หมายถึง ความสามารถในการคิดและปฏิบัติ โดยยึดหลักการระบบทางการบัญชีที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมและเป็นไปตามกระบวนการที่ชัดเจน ถูกต้อง
- 4) การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (knowledge implementation) หมายถึง ความสามารถในการนำองค์ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนไปบูรณาการ ประกอบการวางแผนการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

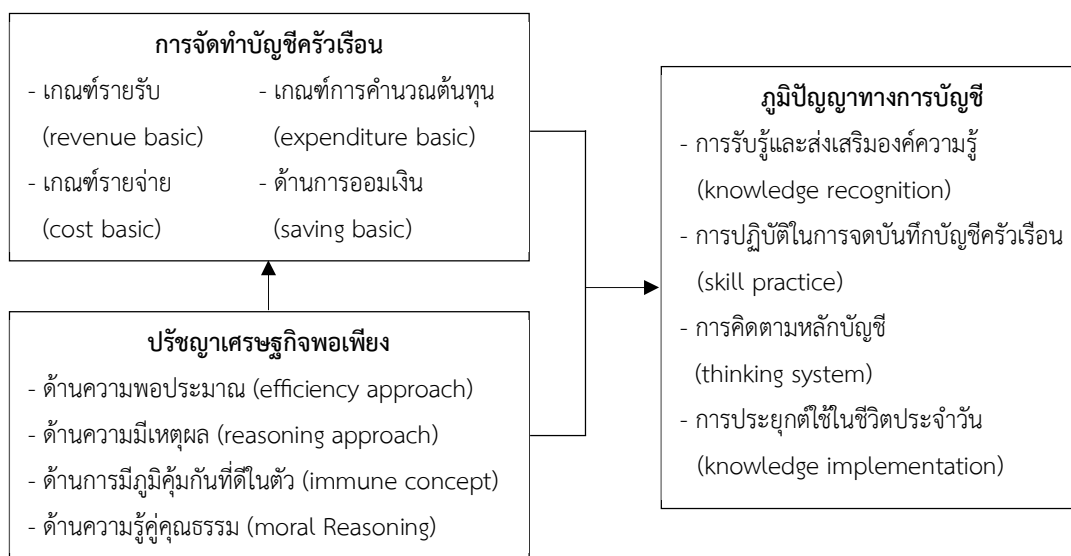
วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise: SMCE) หมายถึง กิจกรรมของชุมชน ซึ่งเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้เพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2553)

ยุทธนา จันทร์ปัด และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้าบ้านสามทอ ตำบลแสงสว่าง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี พบว่า สภาพการจัดทำบัญชีและระบบบัญชี มีสมุดเพียงเล่มเดียวสำหรับการบันทึกการค้า โดยทั้งหมดเป็นการจดบันทึกบัญชี

ด้วยมือ และเอกสารที่ใช้ประกอบการบัญชีบัญชีคือ ใบเสร็จรับเงิน มีการจัดทำรายงานทางการเงินคือ งบกำไรขาดทุน สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีโดยรวมคือ ขาดความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน และขาดเครื่องมือใช้สำนักงานและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และระบบบัญชีได้รับการพัฒนาให้มีความเหมาะสม ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ รายงานทางการเงินมีความชัดเจน และนำมาใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยใช้สมุดบัญชี 4 เล่ม ประกอบด้วย สมุดเงินสด สมุดรายวันทั่วไป สมุดบัญชีแยกประเภท และสมุดบันทึกต้นทุน และระดับความเห็นต่อการพัฒนาระบบบัญชีพบว่า ระบบบัญชีมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย ซึ่งได้นำขอบข่ายตามหลักแนวคิดการจัดทำบัญชีครัวเรือน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยด้านการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางการบัญชี (สุภัทรธร ทวีจันทร์, 2556) โดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิด เพื่อให้เห็นความสอดคล้องกับบริบท และเนื้อหาที่ต้องการศึกษา แสดงรายละเอียดกรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) ประกอบด้วย วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณก่อน เพื่อให้ได้โครงสร้างของภาพกว้างสำหรับชุดตัวแปรที่ส่งผลต่อกัน จากนั้นจึงใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการเจาะลึกเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจ และครอบคลุมการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งจะได้ข้อมูลที่เชื่อถือและมีน้ำหนักในการนำข้อมูลไปสู่การวิเคราะห์มากขึ้น โดยมีรายละเอียดการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดเลย จำนวน 1,012 คน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดเลยที่ได้รับอนุมัติการจัดทะเบียนประเภทธุรกิจ จำนวน 287 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตร Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 5% ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{จากสูตร} &= \frac{N}{1 + N(e)^2} \\ &= \frac{1,012}{1 + 1,012(0.05)^2} \\ &= 287 \text{ คน} \end{aligned}$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่าง
 N = ขนาดประชากร
 e = ค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (0.05)

ดังนั้น ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมคือ 287 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยกระจายตามสัดส่วนของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเลย มีการแบ่งเขตพื้นที่สุ่มตัวอย่างทั้ง 14 อำเภอ และจัดกลุ่มตัวอย่าง+แบบสัดส่วนในแต่ละอำเภอโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\frac{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละอำเภอ}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนแต่ละอำเภอในจังหวัดเลย

ที่	อำเภอ	ประชากร (N)	กลุ่มตัวอย่าง (n)
1	เมืองเลย	90	26
2	เชียงคาน	88	25
3	เอราวัณ	141	40
4	ด่านซ้าย	81	23
5	ท่าลี่	65	18
6	นาแห้ว	60	17
7	นาด้วง	40	11
8	ปากชม	52	15
9	ผาขาว	83	24
10	ภูเรือ	73	21
11	ภูกระดึง	74	21
12	ภูหลวง	37	10
13	วังสะพุง	72	20
14	หนองหิน	56	16
รวม		1,012	287

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2567)

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นผู้นำกลุ่มที่มีส่วนร่วม และมีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่บริเวณชุมชนวิสาหกิจในจังหวัดเลย เป็นอย่างดี ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย จำนวน 14 อำเภอ ๆ ละ 1 คน รวมทั้งหมด 14 คน เพื่อหาแนวทางในการจัดทำบัญชีครัวเรือนสู่การสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย นอกจากนั้น สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะตรวจสอบทิศทางและความแท้จริงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งจะช่วยให้การศึกษามีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วนคือ เครื่องมืองานวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม และเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview form) ในรูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เครื่องมือของงานวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (questionnaires) เพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 6 ตอน ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย เป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย จำนวนสมาชิก ระยะเวลาจัดตั้งกลุ่ม แหล่งที่มาของเงินทุน และรายได้

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) และเป็นคำถามปลายปิด (close-end question) จำนวน 20 ข้อ โดยครอบคลุมแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเกณฑ์รายรับ ด้านเกณฑ์รายจ่าย ด้านเกณฑ์การคำนวณต้นทุน และด้านการออมเงิน

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และเป็นคำถามปลายปิด (close-end question) จำนวน 20 ข้อ โดยครอบคลุมแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และด้านความรู้คุณธรรม

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) และเป็นคำถามปลายปิด (close-end question) จำนวน 20 ข้อ โดยครอบคลุมแนวคิดปัจจัยด้านการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางการบัญชี ได้แก่ การรับรู้และส่งเสริมองค์ความรู้ การปฏิบัติในการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือน การติดตามหลักบัญชี และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนสู่การสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open-ended questions) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม กำหนดได้ดังนี้

ระดับความคิดเห็นมากที่สุด	กำหนดให้ 5 คะแนน
ระดับความคิดเห็นมาก	กำหนดให้ 4 คะแนน
ระดับความคิดเห็นปานกลาง	กำหนดให้ 3 คะแนน
ระดับความคิดเห็นน้อย	กำหนดให้ 2 คะแนน

ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด	กำหนดให้ 1 คะแนน
ค่าเฉลี่ยของคำตอบแบบสอบถาม ใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย กำหนดได้ดังนี้	
ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ

1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถาม โดยพิจารณาเนื้อหาให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ และสมมติฐานของการวิจัย

2) ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้องของการใช้ภาษา และการครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย โดยผ่านการตรวจสอบความตรงด้านโครงสร้าง (construct validity) และความตรงด้านเนื้อหา (content validity) ทดสอบความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคแอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) จากนั้นนำไปปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4) การหาคุณภาพเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability)

2.2 เครื่องมือของงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ประเด็นที่ครอบคลุม 4 ประเด็น ดังนี้
ตอนที่ 1 บริบทของวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 ข้อ

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันของการจัดทำบัญชีครัวเรือนในชีวิตประจำวันภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย จำนวน 1 ข้อ

ตอนที่ 3 ทศนคติ ปัญหา อุปสรรค ของการประยุกต์ใช้การบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย จำนวน 1 ข้อ

ตอนที่ 4 แนวทางการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย จำนวน 1 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษา และวิธีการเก็บข้อมูล จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา และดำเนินการเก็บข้อมูลตามลำดับ คือ

3.1.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนสู่การสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย รวมถึงแนวทางการพัฒนาแก้ปัญหา และอุปสรรคของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย จากตำรา เอกสารงานวิจัย รายงานบทความทางวิชาการระบบอิเล็กทรอนิกส์

3.1.2 ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถาม (questionnaires) ถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย โดยแนบซองจดหมายตอบกลับพร้อมกับแบบสอบถาม ซึ่งกำหนดส่งจดหมายตอบกลับทางไปรษณีย์ ภายใน 15 วัน จำนวน 287 ฉบับ

3.1.3 เมื่อครบตามกำหนด ได้รับแบบสอบถามตอบกลับคืนมาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 225 ฉบับ และ

มีแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ จำนวน 18 ฉบับ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการติดตามโดยการส่งแบบสอบถาม โทรศัพท์ และส่งอีเมลกลับไปยังผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มเดิมอีกครั้ง จำนวน 44 ฉบับ และหลังจาก 15 วัน ได้รับแบบสอบถามตอบกลับคืนมาจำนวน 22 ฉบับ ทางโทรศัพท์ จำนวน 7 ฉบับ และทางอีเมล (e-mail) จำนวน 15 ฉบับ โดยพบว่าแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์จำนวน 13 ฉบับ รวมแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมาและมีความสมบูรณ์ จำนวน 31 ฉบับ ดังนั้น แบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับคืนมาที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทั้ง 2 รอบ รวมจำนวน 256 ฉบับ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 1 เดือน

3.1.4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมด จำนวน 256 ฉบับ และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการต่อไป

3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อเก็บรายละเอียดข้อมูลเชิงลึกแบบมีเป้าหมายชัดเจน ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา และดำเนินการเก็บข้อมูลตามลำดับ คือ

3.2.1 ผู้วิจัยขออนุญาตแนะนำตัวเองกับตัวแทนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย จากนั้นทำการนัดหมายวันเวลา ทางโทรศัพท์ เพื่อเข้าไปทำการสัมภาษณ์

3.2.2 ผู้วิจัยได้ส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย จำนวน 14 คน เพื่อสัมภาษณ์ตามแบบโครงสร้างการสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ทั้ง 4 ประเด็น ซึ่งได้ส่งแบบสัมภาษณ์ให้ล่วงหน้าก่อน 3 วัน ทางอีเมล (e-mail)

3.2.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือผู้นำกลุ่มที่มีส่วนร่วม และมีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่บริเวณชุมชนวิสาหกิจในจังหวัดเลยเป็นอย่างดี ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละอำเภอ ๆ ละ 1 คน จำนวน 14 คน ซึ่งใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 30-45 นาที ต่อ 1 คน ด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการดำเนินการตามขั้นตอน โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบพหุคูณ (multiple regression analysis)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย นำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. สถานการณ์ปัจจุบันของแนวปฏิบัติในการจัดทำบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 194 คน (ร้อยละ 75) มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 156 คน (ร้อยละ 60.5) สถานภาพส่วนใหญ่สมรส จำนวน 207 คน (ร้อยละ 78.90) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี จำนวน 144 คน (ร้อยละ 55.90) อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จำนวน 98 คน (ร้อยละ 38.30) และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่มากกว่า 15,000 บาท จำนวน 110 คน (ร้อยละ 43.30) ข้อมูลทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย พบว่า โดยส่วนใหญ่มีรูปแบบของธุรกิจเป็นกลุ่มการผลิตสินค้า จำนวน 222 คน (ร้อยละ 85.50) ประเภทของธุรกิจส่วนใหญ่เป็นการผลิตพืช จำนวน 85 คน (ร้อยละ 33.40) ระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่ม ส่วนใหญ่ 6-10 ปี จำนวน 108 คน แหล่งที่มา

ของเงินทุนส่วนใหญ่มาจากเงินของสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 139 คน และรายได้เฉลี่ยต่อปีส่วนใหญ่มีมากกว่า 50,000 บาท จำนวน 109 คน (ร้อยละ 42.50) สำหรับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเพศหญิง อายุโดยเฉลี่ยระหว่าง 41-50 ปี สถานภาพสมรสแล้วทั้งสิ้น การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี อาชีพเกษตรกร และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนโดยประมาณมากกว่า 15,000 บาทขึ้นไป การศึกษาบริบทของวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย พบว่า โดยรายได้หลักของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมาจากรูปแบบกลุ่มการผลิตสินค้า มากกว่ากลุ่มการให้บริการ ซึ่งประเภทของธุรกิจ ส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตปศุสัตว์ มีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 15-20 คน แหล่งเงินทุนมาจากสมาชิกในกลุ่มออกมาร่วมกัน และมีรายได้เฉลี่ยต่อปีมากกว่า 50,000 บาท การศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันของการจัดทำบัญชีครัวเรือนในชีวิตประจำวันภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย พบว่า ประสบปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจในขั้นตอน กระบวนการจัดทำผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะในด้านการจัดทำบัญชีของกลุ่มให้ถูกต้อง ครบถ้วน และสามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ ส่วนใหญ่ยังขาดเรื่องงบประมาณที่ใช้ในการบริหารงาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เพื่อเพิ่มโอกาสของรายได้ให้มากขึ้น

2. ทศนคติ ปัญหา อุปสรรค ในการประยุกต์ใช้การบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย

ความคิดเห็นเกี่ยวกับทศนคติ ปัญหา อุปสรรค ของการประยุกต์ใช้การบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย พบว่า โดยส่วนใหญ่ใช้เวลาในการบริหารงานเกือบทั้งวัน ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดทำบัญชี ซึ่งต้องมีการสรุปรายรับ รายจ่ายทุกสิ้นวัน และบางแห่งยังมีสมาชิกที่ไม่เข้าใจในระบบของกระบวนการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาแนวคิดการจัดทำบัญชีครัวเรือน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย มีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ แนวคิดการจัดทำบัญชีครัวเรือน ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.49) แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.51) และการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.57) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย มีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ พบว่าข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ มีการจัดทำงบประมาณการใช้จ่ายเงินได้อย่างเหมาะสม คำนึงค่ากับการบริหารงาน ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.66) รองลงมาคือ การมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.76) และการตระหนักถึงคุณค่าและราคาของสิ่งที่คิดว่าฟุ่มเฟือยอยู่เสมอ โดยบังคับตนเองด้วยวินัย ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.78)

3. ผลการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่นำไปสู่การสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย มีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ การมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงาน ย่อมทำให้งานสำเร็จรวดเร็วทันเวลา และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.68) สามารถรับรู้และเข้าใจทิศทางการดำเนินงานที่แปลกใหม่ร่วมกันได้ จะช่วยให้การทำงานเสร็จเร็วกว่ากำหนดได้ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.76) และเชื่อว่าการผลักดันแนวคิดใหม่ ๆ ที่ทันสมัยในการทำงาน จะช่วยให้ทุกคนมองเห็นเป้าหมายความสำเร็จของงานได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.76) การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนชนจังหวัดเลย พบว่า ควรมีการจัดทำแผนการอบรม และให้คำแนะนำ พร้อมทั้งมีการติดตามด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งอาจมีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลเพื่อเก็บเป็นสถิติในการบันทึกการสำคัญของการจัดทำบัญชี อีกทั้งควรมีการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นในการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการจัดทำบัญชี อันจะเป็นผลลัพธ์ที่สะท้อนความเป็นจริงได้และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงในการดำเนินชีวิต

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนธุรกิจพอเพียงส่งผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย

สมมติฐานที่ 2 แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนส่งผลต่อการสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนธุรกิจพอเพียงส่งผลต่อการสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย

ตารางที่ 1 การทดสอบความสัมพันธ์ของประชาชนธุรกิจพอเพียงกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน

แนวคิดประชาชนธุรกิจพอเพียง	การจัดทำบัญชีครัวเรือน		p-value
	สัมประสิทธิ์ถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน	
ค่าคงที่ (a)	0.016	0.021	
1. ด้านความพอประมาณ (BSU)	0.251	0.038	0.020***
2. ด้านความมีเหตุผล (BRE)	0.087	0.040	0.000***
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (BSI)	0.204	0.036	0.000***
4. ด้านความรู้คู่คุณธรรม (BMR)	0.242	0.042	0.000***
F = 93.467, p = 0.000, Adj R ² = 0.478			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า แนวคิดประชาชนธุรกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้านประกอบด้วย ด้านความพอประมาณ (BSU) ด้านความมีเหตุผล (BRE) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (BSI) และด้านความรู้คู่คุณธรรม (BMR) ส่งผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 การทดสอบความสัมพันธ์ของแนวคิดการจัดทำบัญชีครัวเรือนกับการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี

แนวคิดการจัดทำบัญชีครัวเรือน	การเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี		p-value
	สัมประสิทธิ์ถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน	
ค่าคงที่ (a)	0.015	0.035	
1. ด้านเกณฑ์รายรับ (ARB)	0.041	0.045	0.389
2. ด้านเกณฑ์รายจ่าย (AEB)	0.185	0.050	0.001***
3. ด้านเกณฑ์การคำนวณต้นทุน (ACB)	0.058	0.053	0.289
4. ด้านการออมเงิน (ASB)	0.323	0.054	0.000***
F = 43.767, p = 0.000, Adj R ² = 0.401			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า แนวคิดการจัดทำบัญชีครัวเรือนด้านเกณฑ์รายจ่าย (AEB) และด้านการออมเงิน (ASB) ส่งผลต่อการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี โดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับแนวคิดการจัดทำบัญชีครัวเรือนด้านเกณฑ์รายรับ (ARB) และด้านเกณฑ์การคำนวณต้นทุน (ACB) ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ตารางที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	การเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี		p-value
	สัมประสิทธิ์ถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน	
ค่าคงที่ (a)	0.018	0.033	
1. ด้านความพอประมาณ (BSU)	0.041	0.041	0.115
2. ด้านความมีเหตุผล (BRE)	0.071	0.042	0.105
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (BSI)	0.142	0.045	0.000***
4. ด้านความรู้คู่คุณธรรม (BMR)	0.449	0.043	0.000***
F = 75.057, p = 0.000, Adj R ² = 0.524			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (BSI) และด้านความรู้คู่คุณธรรม (BMR) ส่งผลต่อการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี โดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ (BSU) และด้านความมีเหตุผล (BRE) ไม่มีความสัมพันธ์กัน

การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย สามารถอภิปรายผลตามการวิจัยเชิงปริมาณ สมมติฐานการวิจัย และการวิจัยเชิงคุณภาพได้ดังนี้

การอภิปรายผลการวิจัยเชิงปริมาณ

สมมติฐานของการวิจัยที่ 1 พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลกระทบต่อแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มวิสาหกิจนั้น จะช่วยให้กลุ่มสมาชิกสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธรณ สุวรรณอาสน์ (2562) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบัญชีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า ระบบบัญชีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้รับการพัฒนาให้มีความเหมาะสมและใช้ประโยชน์มากขึ้น กล่าวคือ สามารถสรุปผลการดำเนินงานที่แท้จริงได้ในรูปของงบกำไรขาดทุน และควบคุมวัตถุดิบและสินค้าให้อยู่ในระบบสินค้า นอกจากนี้ผู้จัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สามารถคำนวณต้นทุนสินค้าได้อย่างถูกต้อง จึงทำให้สมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจระบบบัญชีใหม่ 10 ประเด็น ได้แก่ 1. สามารถรับรู้รายได้/รายจ่ายได้ 2. สามารถใช้ควบคุมสินค้าคงคลังได้ 3. สามารถรับรู้ต้นทุนสินค้าได้ 4. ใช้ในการบริหารจัดการสินค้าคงคลังได้ 5. ใช้เป็นข้อมูลบริหารการผลิตสินค้าได้ 6. ใช้ในการควบคุมและบริหารจัดการวัตถุดิบและวัสดุคงคลังได้ 7. สามารถจำแนกลูกหนี้รายตัวและเจ้าหนี้รายตัวได้ 8. สามารถรู้ผลการดำเนินงาน และออกรายงานทางการเงินได้สมเหตุสมผล 9. สามารถวิเคราะห์เงินทุนหมุนเวียนได้ 10. สามารถใช้ข้อมูลบัญชีในการบริหารจัดการการเงินได้

สมมติฐานของการวิจัยที่ 2 พบว่า แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก การทำบัญชีไม่เพียงเป็นการบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันเท่านั้น แต่อาจรวมถึงการบันทึกข้อมูลด้านอื่น ๆ ในครอบครัวอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเนตรนิภา เจียมศักดิ์ และจุฑารัตน์ โพธิ์หลวง (2566) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลท่าช้าง อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง พบว่า รายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีค่าใกล้เคียงกัน ซึ่งอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท และภาพรวมของสภาพปัญหาในการทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.44 ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกเป็นส่วนใหญ่ และคะแนนสอวัดความรู้โดยเฉลี่ยหลังการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนสูงกว่า ก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และหัวหน้าครัวเรือนทุกคนที่เข้าร่วมโครงการมีการจดบันทึกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

สมมติฐานของการวิจัยที่ 3 พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตไม่เพียงแต่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นระบบมากขึ้น แต่ยังช่วยให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของปาริชาติ โยตะสิงห์ และคณะ (2563) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหา การจัดทำบัญชีครัวเรือนตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านแก่น้อย ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า รายจ่ายของผู้บันทึกบัญชีครัวเรือนไม่มีผลต่อปัจจัยภายใน ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน แต่มีผลต่อปัจจัยภายนอก ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยคือ หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมสัมมนาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดทำบัญชีครัวเรือนสัมฤทธิ์ผล

การอภิปรายผลเชิงคุณภาพ

จากการอภิปรายผลของการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า บริบททั่วไปของวิสาหกิจชุมชนในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ได้มีความสนใจในการจัดทำบัญชีทุกครั้ง ทั้งนี้ได้มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนในการให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน และให้ความรู้ด้านการบริหารการเงิน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ยังพบว่า บริบทของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย รายได้หลักของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมาจากรูปแบบกลุ่มการผลิตสินค้ามากกว่า กลุ่มการให้บริการ ซึ่งประเภทของธุรกิจส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตปศุสัตว์ มีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 15-20 คน แหล่งเงินทุนมาจากสมาชิกในกลุ่มออกร่วมกัน และมีรายได้เฉลี่ยต่อปีมากกว่า 50,000 บาท สอดคล้องกับงานวิจัยของสายสมร สังข์เมฆ (2559) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเกาะยาวใหญ่ จังหวัดพังงา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร มีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-6 คน การจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเกาะยาวใหญ่ จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และจากการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษา และรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนไม่ส่งผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเกาะยาวใหญ่ จังหวัดพังงา

จากสภาพปัญหาปัจจุบันของการจัดทำบัญชีครัวเรือนในชีวิตประจำวันภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย พบว่า ประสพปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจในขั้นตอน กระบวนการจัดทำผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะในด้านการจัดทำบัญชีของกลุ่มให้ถูกต้อง ครบถ้วน และสามารถตรวจสอบได้ นอกจากนั้น ส่วนใหญ่ยังขาดเรื่องงบประมาณที่ใช้ในการบริหารงาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เพื่อเพิ่มโอกาสของรายได้ให้มากขึ้น

ด้านทัศนคติ ปัญหา อุปสรรค ของการประยุกต์ใช้การบัญชีครัวเรือนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจ

ชุมชนจังหวัดเลย โดยภาพรวมสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญคือ ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการบริหารงานเกือบทั้งวัน ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดทำบัญชี ซึ่งต้องมีการสรุปรายรับ-รายจ่าย ทุกสิ้นวัน และบางแห่งยังมีสมาชิกที่ไม่เข้าใจในระบบของกระบวนการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง

ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย ควรเกิดจากทุกภาคส่วนร่วมกัน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนฯ สามารถนำบัญชีครัวเรือนไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีของตนเองได้ และจัดระบบความรู้ด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมารวมเข้าด้วยกันกับแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้เกี่ยวกับ การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย ได้แก่

1. การปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสม จะช่วยให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับสังคม และภูมิสำเนาพื้นที่ต่าง ๆ ให้เกิดการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตให้เป็นที่ยอมรับ รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย สามารถที่จะจัดทำ ติดตาม และคำนวณรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนตนเองได้
2. สามารถใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตการพัฒนาองค์ความรู้ และสามารถบริหารจัดการแก้ไขปัญหานี้สืบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างยั่งยืน
3. หน่วยงานภาครัฐสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การประยุกต์ใช้การจัดทำบัญชีครัวเรือน ควรมีการปรับปรุงแบบให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ เนื่องจากแต่ละธุรกิจมีรูปแบบที่ต่างกัน เช่น การผลิตสินค้า หรือการให้บริการ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจบางพื้นที่มีการบันทึกบัญชี โดยใช้ระบบบัญชีสำเร็จรูป ดังนั้นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผู้ที่มีความเกี่ยวข้องจะต้องมีทักษะและความสามารถทางด้านคอมพิวเตอร์ ตลอดจนการใช้งานอินเทอร์เน็ต

1.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังคงมองว่า การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องยุ่งยากและเป็นภาระที่ต้องทำ จึงขาดแรงกระตุ้น หรือแรงจูงใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการตระหนักถึงความสำคัญของการบันทึกบัญชีครัวเรือนขาดตัวแทนในการถ่ายทอดและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม หากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่สามารถบันทึกบัญชีได้เป็นปัจจุบันจะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของรายรับ รายจ่ายที่ไม่ชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อนำความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ ไปบูรณาการเพื่อการดำเนินงานวิจัยในครั้งต่อไป โดยเน้นการเพิ่มทักษะความเชี่ยวชาญเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 การดำเนินงานวิจัยควรมีแหล่งงบประมาณเพื่อสนับสนุนในการสร้างแหล่งเรียนรู้ทางบัญชี และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม และมีผู้นำต้นแบบในการบันทึกบัญชีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้เกิดเป็นชุมชนตัวอย่างด้านการปฏิบัติการบัญชีครัวเรือนที่ดี (best practice)

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). *จำนวนวิสาหกิจชุมชน ปี 2567*. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
<https://gdcc.data.go.th/en/dataset/community-enterprise>.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2553). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
https://www.moac.go.th/law_agri-preview-391991791824.
- ธรรณชนก นิลมณี, ศรีสมร ผ่องพุฒิ, จุฑามาศ แซ่หว่อง และอรพินท์ อิ่มจงใจรักษ์. (2558). *การศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดปราจีนบุรี*. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เนตรนิภา เจียมศักดิ์ และจุฑารัตน์ โพธิ์หลวง. (2566). การพัฒนาการทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 25(1), 43-53.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปาริชาติ โยตะสิงห์, ศิริลักษณ์ มูลมัตย์, ณัฐริกา พับภูตา, ชลทิพย์ หารินไสล และจันจิรา อำนาจเจริญ. (2563). *การศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านแก่งน้อย ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*. งานวิจัยบัญชีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พุทธรณ สุวรรณอาสน์. (2562). การพัฒนาระบบบัญชีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 8(1), 84-96.
- ยุทธนา จันทรพิฑู, ชลดา นรินทร์, นฤมล ชินวงศ์, รติพร มีชัย, สำเริง นนศิริ, กิตติกรณ์ หนองหารพิทักษ์ และจักรพันธ์ จันทลา. (2567). การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านสามทอ ตำบลแสงสว่าง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 10(1), 1-11.
- สายสมร สังข์เมฆ. (2559). การจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเกาะยาวใหญ่ จังหวัดพังงา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 1(3), 26-35.
- สุภัทรพร ทวีจันทร์. (2556). การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านกลางตำบลชะยุ่ง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 10(48), 7-16.
- สำนักงานขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (2557). *บทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง*. สำนักนายกรัฐมนตรี. <https://www.opm.go.th/opmportal/index.asp?pageid=1649&parent=1232&directory=15131&pagename=content1>.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row.